

Dominum, qui suis cum voluerit (1) vos spoliare potest gratis: timete Dominum *qui potest animam et corpus perdere in gehennam*; et sic Deum timentes, ab omni peccato declinabitis, in virtutum exercitio proficietis et post mortem vitam æternam obtinebitis. Amen.

DE SANCTO THOMA AQUINATE

CONCIO UNICA.

De plenitudine ejus nos omnes accepimus (Joan. 1, 16).

Cum præclarissimi Doctoris S. Thomæ Aquinatis panegyricum sermonem instituere cogito, est quod me delectet, et est quod me terreat: delectat laudare eum qui omni laude dignus habetur, et terret laudare eum qui omni humana laude superior invenitur. Delectat laudare sanctum qui pro Ecclesia catholica gloriose pugnavit, qui dominicam religionem exornavit et qui universum terrarum orbem mirabili sua doctrina illustravit; terret laudare sanctum, cujus scientia, virtutes et merita tam excelsa et sublimia extitero, ut illum admirabilem, incomparabilem et quasi ineffabilem effecerint. Doctoris hujus An-

(1) Ne quis in his verbis sensum alienum a divina bonitate suspiciatur, meminisse oportet verba S. Concilii Tridentini: *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur* (sess. 6, cap. 11). Item, *Deus enim, nisi ipsi (justi) illius gratiæ defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet operans velle et perficere* (ib., cap. 13). Quamvis ergo semper de nobis diffidendum, firmissimam tamen in Dei auxilio spem collocare et repone omnes debent, nec unquam animo cadere, qualicumque inspecta propria fragilitate.

gelici meritis congrua contexere encomia, angelorum potius, quam hominum munus esse videretur: si enim, ut ait Aristoteles, *optimorum non est laus*: seu si optimi viri sufficienter laudari nequeant; quis laudare valeat angelicum doctorem D. Thomam, qui in humilitate, in castitate, in scientia, in obedientia et in omni virtutis et perfectionis genere optimus extitit? meam hac in parte fateor infirmitatem; nec ad tam arduum opus me accingere auderem, nisi amor animum accenderet et ad opus viribus meis impar aggrediendum me moveret. *Numquam in amore vires interrogo*, inquebat Ennodius; jam vires meas non interrogabo; cum amore et reverentia plenitudinem perfectionum præstantissimi illius Doctoris explicare suscipiam. Ave.

Cum in Christo Domino inhabitaverit plenitudo divinitatis, in eo etiam residebat omnium virtutum et perfectionum plenitudo: *omnibus bonis plenus est Christus*, inquit Theophylactus, *et semper effluens plenus manet et nunquam exhauritur*. Licet autem in Christo extiterit omnis boni, omnisque perfectionis plenitudo, in sacris tamen Codicibus specialiter legimus, eum scientia, veritate et sanctitate plenum fuisse. Plenus fuit scientia, cum in eo omnium scientiarum thesauri reconditi fuerint: *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi*. Plenus fuit veritate, cum eum S. Joannes viderit *plenum gratiæ et veritatis*: plenus fuit sanctitate, cum ipse et gratia et Spiritu Sancto repletus fuerit: *Jesus autem plenus Spiritu Sancto*. De his Christi plenitudinibus multi accepere, alii quidem plus et alii minus; de iis tantum accepit D. Thomas, ut ipse etiam plenus extiterit 1. scientiæ; 2. veritate; 3. sanctitate. In S. Thoma fuit plenitudo scientiæ, veritatis et sanctitatis: en tres hujus orationis partes.

I PARS.

S. Thomas fuit plenus scientia.

Cherubim interpretantur *plenitudo scientiæ*, quia aliis angelis scientia pleniores sunt. De hoc autem Cherubim ordine fuisse videtur Doctor Angelicus, quia scientia fuit plenissimus, cum habuerit scientiam universalem, profundam et utilem: habuit scientiam 1. *universalem* sine confusione; 2. *profundam* sine vanitate: 3. *utilem* sine interesse.

1. Ad christianorum laudem perbello dixit Tertullianus, eos, licet simplices, omnia scire: *simplices nos omnia scimus* (*adv. Valent.* 5). Vere quidem christiani fidei lumine Deum agnoscentes, itidem aliquo modo omnia norunt, quia Deus formaliter, vel eminenter omnia est: *Deus meus et omnia* (S. Ang.). Quod autem christiani simplices per fidem et in ænigmatibus norunt, D. Thomas scientia sua penetravit, quæ ita universalis extitit, ut ad omne scibile se extendisse videatur. Unde summus pontifex Joannes vigesimus secundus eum *Doctorem Doctorum* vocavit, vel quia plus scivit, quam alius quisque Doctor, vel quia omnia solus scivit, quæ cuncti calaverunt Doctores, qui illum antecesserant. Sicut enim apes mel suum faciunt ex variis floribus, quos undequaque colligunt, ita S. Thomas omnia sanctorum Patrum et antiquorum Doctorum pervolvavit volumina, ex iisque exquisitissimos omnium scientiarum flores collegit, quibus mel suæ doctrinæ confecit. Fuit D. Thomas vir ille sapientissimus, qui omnium sanctorum Patrum et Doctorum antiquorum sapientiam exquisivit: *sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens* (Ecl. 39, 1); eorumque notionibus proprias adjiciens, corpus scientiæ confecit omnium ferme Doctorum continens scientiam: in ejus enim libris sanctorum Augustini, Hieronymi, Chrysostomi et aliorum antiquorum Doctorum ingenium et scientia reperitur: hic profecto dicendus *Doctor Doctorum*, cujus scientia sic est

universalis, ut omnium qui eum antecesserunt scientia, imo et omne scibile aliquatenus videatur. De Salomone assertit Sacra Scriptura, quod fuerit *sapientior cunctis hominibus* (2 Reg. 4, 30), et specialius explicans latitudinem et præstantiam scientiæ, qua pollebat Salomon, subdit: *locutus est tria millia parabolas et fuerunt carmina ejus quinque et mille. Et disputavit super lignis a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: et disseruit de jumentis et volucris et reptilibus et piscibus*. O miram Salomonis sapientiam! tamen hoc viro sapientissimo sapientior et doctior censendus D. Thomas; *plus quam Salomon hic*, inquit summus pontifex Innocentius quintus. Et revera ratione suæ scientiæ plus quam Salomon videtur Doctor Angelicus, quia non solum locutus est parabolas, verum altissima etiam christiænæ religionis mysteria propalavit; non aliqua solum ad mores spectantia composuit carmina, et versibus rythmicis ab ipsa sapientia æterna approbatis sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum explicavit; non solum cum Salomone de plantis, de jumentis, de piscibus et de volucris disputavit, quod majus est, amplissimos et doctissimos de angelis et hominibus tractatus perfecit: non solum cum Salomone abdita naturæ scrutatus est; supra naturam mentem suam elevans, gratiæ, Incarnationis et sanctissimæ Trinitatis altissima mysteria penetravit. Unde ratione celsitudinis et amplitudinis suæ scientiæ, *plus quam Salomon hic*: imo in hac parte plus hic, quam omnes Doctores qui eum præcesserant; in unica enim ejus summa Theologica infiniti propemodum sunt articuli, quorum quilibet est miraculum: *tot miracula, quot articuli*, inquit Joannes vigesimus secundus: in hac autem unica summa fusa tractat de Deo uno et trino, Creatore et incarnato; de opere sex dierum, de homine, de angelis, de virtutibus, de Sacramentis, ac de tot aliis diversis rebus, ut hæc unica summa videatur bibliotheca abbreviata continens quidquid scientiarum in aliorum libris et bibliothecis reperitur. Præter hanc tamen summam doctissimos composuit commentarios in universam Aristoteles philosophiam, in quatuor libros sententiarum

et in totam fere Sacram Scripturam; subtilissimos etiam de ente et essentia confecit tractatus, varias quaestiones quodlibeticas ventilavit; totque tandem opera et varia opuscula elaboravit, ut de illo dici possit, sicut de Tostato et forte congruentius: *hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne*. Miror in unico homine scientiam tam universalem; et quod mirabilis est, scientia ejus fuit universalissima *sine confusione*. Qui multa et de multis scribunt, in confusionem et errorum plerumque incidunt: cum enim contracta et infirma sint hominum ingenia, vix multarum et altarum rerum discutere valent mysteria, quin aliquid intricatum et confusum proferant. In amplissimis vero D. Thomæ scriptis nulla habetur confusio, incomparabilis ordo et admiranda methodus in pertractandis quibusque rebus elucet: ut enim ait Clemens VIII Pontifex, S. Thomas *ingentem librorum numerum brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine, ac mira perspicuitate sine ullo prorsus errore conscripsit (in Bul. Laudabili)*. Præquam scriberet D. Thomas, tenebræ erant super faciem abyssi scientiarum et scientiæ tot labyrinthis, tot ambagibus, totque modis intricate erant et involutæ, ut subtiliora quæque ingenia multo etiam cum labore vix ad eas penetrare valerent. Scientia tunc erat aliquo modo similis erraticæ huic luci, quæ ante solis creationem mundo illicescibat et quæ diem a nocte non distinguebat, donec soli unita fuit: antequam enim doceret et opera sua publici juris faceret divus Thomas, scientia apud auctores reperiebatur tenebris involuta et difficultatibus invictis obstructa: in Doctorum fere omnium voluminibus nullus erat ordo, nulla methodus, confusio multa. Adveniente autem Thoma, veluti scientiarum sole, lux divisa est a tenebris; ejus scientia diem a nocte distinguit, hæc confusionem et obscuritatem, quæ apud veteres auctores reperiebantur, sustulit; tantaque et tam perspicua in ejus libris apparet methodus, ut ea usi sint omnes fere theologi, qui ab illius tempore scripserunt. O mirabilem D. Thomæ scientiam; quæ est universalis sine confusione, *ac etiam profunda sine vanitate*.

2. Non solas rerum superficies, et quæ in quovis ente sunt facilia, leviter speculatus est D. Thomas, avtero abditissima quæque naturæ secreta, profundissima quævis divinæ gratiæ mysteria et altissima quælibet divinitatis Sacramenta penetravit. Theodoræ ejus matrî prædixerat bonus quidam Eremita, quod filius ejus vocaretur *Thomas*, idest, *abyssus*: recte quidem; quia Thomas fuit scientiarum abyssus, cujus profunditatem dimetiri non valemus: *profundum abyssi quis dimensus est?* (Eccli. 1.); ac etiam fuit abyssus, quia altissimas naturæ, gratiæ et divinitatis abyssus ingenio suo, suaque scientia penetravit. D. Thomam Albertus Magnus vocat *solem Ecclesiæ*; et revera depingi solet Doctor Angelicus, librum apertum coram se habens, calamum manu tenens et solem gestans in pectore: sol appellatur D. Thomas, solemque portans depingitur, tum ut ostendatur, quod *quasi sol refulsit in templo Dei* (Eccli. 50, 7); tum ut manifestetur, quod sicut sol suos totum per orbem diffundit radios, ita et ipse profundissimæ doctrinæ suæ radiis totum per orbem cõruseavit; tum etiam ut patefiat, quod sicut sol tetras noctis dissipat tenebras, ita Thomas, sicut sol, omnium heresum tenebras fugavit; tum tandem ut notum fiat, quod sicut Sol intima terræ penetrat, ut ibi aurum, argentum et alia metalla efformet, ita etiam S. Thomæ scientiæ suæ profunditate et subtilitate cælum, terram, omniaque naturæ et gratiæ mysteria penetravit, explicavit et penitus elucidavit. O vere mirabilem D. Thomæ scientiam, quia profundissima fuit; atque adhuc mirabiliorem, quia profundam sanctus Doctor habuit scientiam *sine vanitate*. Alios multos sciolos vana et vacua inflare solet scientia: *scientia inflat*; verum altissima et profundissima sua scientia non inflatur Doctor Angelicus, nullus eum movet superbiæ et vanitatis ventus: *regrator Deo*, inquebat, *quod nunquam de mea cathedra magistrali, aut actu scholastico, motum habui inanis gloriæ*. Quod verissimum esse facile credet, qui advertet, quam humiliter in omnium fere quaestionum solutionibus loquatur; non enim pertinaciter et arroganter adversas confutat opiniones; quasi dubitans, vel potius tanquam humilis discipulus ait; *videtur quod sic*. Ad eum accur-

runt reges, principes et doctores, ut ab eo discant quid sentiendum, quidve variis in casibus sit agendum, et ipse humiliter respondet: *videtur quod sic*; quasi potius doceri, quam docere velit. Et in hoc potissimum exitisse videtur *Doctor Angelicus*: quia sicut angeli inferiores a superioribus illustrari delectantur, ita D. Thomas tot vitæ suæ tempore locutus est ut discipulus, qui doceri magis, quam docere ambiebat. Dum sub magistrorum disciplina studiis vacaret, a condiscipulis *bos mutus* appellabatur, quia tanta præstabat humilitate, ut vix in schola loqueretur et cum factus est Doctor celeberrimus, tanta ejus extitit humilitas, ut non loqueretur ut Doctor, sed ut humilis discipulus: *videtur quod sic*. O Doctorem vere humilem, cujus doctrina fuit profunda sine vanitate: *fuit etiam utilis sine interesse*.

3. A Paulo quinto summo Pontifice apposite D. Thomas vocatur Ecclesie clypeus, eo quod ejus scientia velut clypeo adversus gentiles, schismaticos, infideles, hæreticos, omnesque hostes suos Ecclesia uti soleat. Imo de angelici hujus Doctoris scientia dicendum videtur, quod sit quasi turris David ex qua *mille clypei pendunt* (Cant. 4); cum ex ea tot S. Ecclesie bona proveniant, ut illi insit instar mille clypeorum, quibus ab omnium hostium impugnationibus sese protegat. Nec solum Ecclesie universali, verum et philosophis, theologis, casuistis et cuilibet, ut ita dicam, Ecclesie membro prodest, quia omnes multa ab ipsa emolumenta elicere possunt. Sicut enim olim Homerus dicebatur fons magnus, ex quo poëtae omnes sua hauriebant carmina; ita sancti Thomæ scientia est fons, fluvius vel potius mare magnum, ex quo sua philosophi trahunt theoremata, ex quo theologi altissimorum mysteriorum hauriunt cognitionem, et ex quo casuista solidissima theologiae moralis principia, controversiæ potentissima ad debellandos hæreticos argumenta, ac omnes penitus viri salutaria documenta desumunt: ibi politici, ibi sacrae scripturae studiosi, ibi concionatores, ibi pietatis sectatores, ibi omnes habent quod discant. Unde sicut pietatem ad omnia utilem esse ait D. Paulus: *pietas autem ad omnia utilis est* (1 Tim. 4, 8), ita et asserere licet Doctoris Angelici

scientiam ad omnia et omnibus esse utilem, *et utilem sine interesse*. Nullum enim ex ea temporale emolumentum percipere expetebat. Unde cum de accidentibus eucharisticis scripsisset, Christo interroganti quam mercedem postularet, respondit: *non aliam præter te, Domine*. O Thomas, pete a Christo Domino divitias, honores et mundi dignitates: roga eum ut te ad infulas, aut ad regales thronos evehat; absit a tam sancto Doctore talia postulare; suis Thomas non inservit commodis; nullum temporale et transitorium ambit lucrum, nihilque præter Deum et Dei gloriam exposcit: *nil præter te, Domine*. Et in hoc etiam D. Thomas vere *Doctor Angelicus* extiit; *Angelicus* quidem ratione puritatis angelicæ qua floruit: *Angelicus* ratione angelici ingenii quo polluit: *Angelicus* fuit, quia angelice scripsit de natura, origine et officiis angelorum: *Angelicus* quia studuit in universitate angelorum sub divino doctore Christo; fuit etiam *Angelicus*, quia sicut angeli nos monent, instruunt et docent, licet nullam a nobis temporalem expectent retributionem, ita D. Thomas doctis et indoctis, magnatibus et plebeis, religiosis et secularibus, imo et omnibus utilem exhibuit scientiam, licet nullum inde temporale emolumentum, ad solum Dei gloriam intenderet: *nilil præter te, Domine*. O mirabilem hujus Doctoris scientiam! et o Doctorem vere plenum scientia, *ac etiam plenum veritate*.

II PARS.

Sanctus Thomas fuit plenus veritate.

Veritas, quæ a pluribus irridetur, exsibilatur et adulteratur, multa eam diligentibus, eamque possidentibus bona communicat: *veritas res divina omnium bonorum et diis et hominibus causa est* (Plato de Leg., 5). Norunt omnes, quod mendacium sit rationalis naturæ probrum, linguæ contumelia, discordiarum parens et societatis humanæ pernicioza pestis; nihilominus

plerique mentiri amant et veritatem rem divinam mendacis, fallacis et dolis suis facile adulterant et corrumpunt. D. Thomas non errore et mendacio, ast veritate fuit plenus; nam fuit sponsus, magister et protector veritatis; fuit 1. *sponsus*, qui illam possedit; 2. *magister*, qui illam docuit; 3. *protector*, qui illam defendit et tutatus est.

1. Veritas de cœlo descendit; hæc est formosissima Dei filia, quæ a mundi primordio sibi in terra quæsierat sponsum, quibus adhaereret et sub quorum umbra degeret; nobilior autem ejus sponsus fuit Christus, qui a Pico Mirandulano vocatur *nobilis sponsus veritatis*; ac item ejus sponsus extitit D. Thomas, qui ei veluti sponsæ indissolubiliter adhesit. Sponsi inter se indissolubili junguntur vinculo, quo nulla auctoritate humana solvi possunt: *quod Deus conjunxit, homo non separet* (Matt. 19); similiter ita conjunctus et quasi identificatus fuit veritati Doctor Angelicus, ut ab ea separari nequiret; semper veritas erat cum eo, et ipse cum veritate. Unde sicut dicitur solem quibusdam provinciis, quæ regis Hispaniarum dominio subsunt, semper illucescere: *sol mihi nunquam occidit*; ita dicendum veritatem tamquam sponsam D. Thomæ adhæsisse, atque ab ejus scriptis nunquam descedere, ac illis semper illucescere. Et quod mirum est, veritas fuit D. Thomæ sponsa, cui fortius et indissolubiliter adhesit, quam terrenus sponsus sponsæ suæ adherere possit, quia vinculum quo sponsæ sponsus adhæret, adveniente morte, solvitur: *si dormierit vir ejus, liberata est* (1 Cor. 7, 39), vinculum autem, quo D. Thomas veritati adhesit, per ejus mortem solutum non fuit, et in æternum indissolubile permanebit, quia veritas in ejus semper apparebit scriptis, quæ ab Alexandro VII summo Pontifice vocantur *inconcussa et certissima dogmata*. Et sicut lux usque ad mundi finem soli inseparabiliter annexa permanebit, ita et in sancti Thomæ scriptis nullus unquam erroris nevus, at sempiterna veritas apparebit. Cum vero D. Thomas fuerit sponsus veritatis, qui ei adhæsit, *fuit etiam magister veritatis, qui illum docuit*.

2. Tertullianum S. Cyprianus non aliter nominabat, quam *magistrum*. Unde cum sibi Tertulliani libros afferri petebat,

dicere solitus erat: *affer magistrum*. Potiori jure vocandus est D. Thomas magister veritatis, non solum quia cum perspicuitate, soliditate et ordine mirabili illam docuit, verum et quia eam docet per os omnium fere Doctorum, qui ab illo in scholis apparuerunt. Sanctum Petrum, in conciliis quibus adfuit, aliorum apostolorum eo fuisse docet S. Chrysostomus: *Petrus omnium erat os*; non dissimiliter S. Thomas os fuit, quo sancti Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, aliisque sanctæ Ecclesiæ Patres locuti sunt veritatem, quia crebro dictis et sententiis eorum suas probat conclusiones, ac insuper veritatem loquitur D. Thomas per ora innumerorum Doctorum, qui eum subsequuti sunt; hic est magister a quo didicerunt veritatem, quam ipsi alios docent. Unde eum Facultas Parisiensis *fontem Doctorum* vocat, de quo fonte plerique Doctores bibunt; easque solum de oribus suis veritates promunt, quas de sanctissimi hujus Doctoris scientia eiberunt. Deus, inquit D. Dionysius, est *veritas fontalis*, circa quam angeli *volitant et choreas agunt*. Verum quidem Deum esse veritatem fontalem et fontem primordiale a quo omnis procedit veritas; at D. Thomas etiam suo modo *veritas fontalis censendus*, quia in illo velut in lucidissimo fonte veritas residet. Veritatem in puero latentem adumbrabant antiqui, ut indicarent eam homines latere; at veritas non latet in Doctore Angelico tamquam in puteo, imo velut in fonte omnibus patet, et circa eum, velut circa apertum veritatis fontem, volitant Doctores, ut a tanto magistro veritatem addiscant: *volitant et choreas agunt*. Et revera D. Thomas magister est, qui adhuc veritatem docet; eam docuit magno cum applausu in pluribus universitatibus, dum viveret; et adhuc reperitur D. Thomas in libris theologorum et philosophorum, in expositorum commentariis, in cathedris concionatorum, nec non in omnibus fere totius orbis universitatibus et ubique habetur magister et Doctor veritatis; ubique hauritur veritas ab illius scriptis, tamquam ab inexhausto veritatis fonte desumpta. Si D. Thomas est magister veritatis, quia eam docet, *est etiam protector, qui eam defendit*.

3. Mihi D. Thomas perfectissime adumbratus videtur in *filio*

hominis, de quo D. Joannes in Apocalypsi dicit: 1. albos ejus esse crines: *capilli erant candidi tanquam nix*; D. Thomas enim nonnisi candidas et niveas habuit cogitationes et affectiones; 2. eum esse præcinctum: *præcinctum zona aurea*; et D. Thomas in somno *sentire visus est ab angelis sibi constringi lumbos*; 3. vox illius erat *tanquam vix aquarum multarum*; et vox D. Thomæ exiit etiam vox aquarum multarum; si enim sapientia vocetur aqua, *aqua sapientie potavit illum*, vox D. Thomæ dicenda vere aquarum multarum, quia sapientiam D. Augustini, D. Hieronymi et aliorum multorum locutus est; 4. facies ejus tanquam sol fulgebat: *facies ejus sicut sol luces*; et D. Thomas fuit *quasi sol refulgens in templo Dei*. Ait tandem D. Joannes, quod *de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat*; et ex ore D. Thomæ exit doctrina sanctissima et solidissima, quæ est gladius acutus ex una parte omnes resecans hæreses, et ex alia veritatem protegens, tum contra Gentiles, tum contra alios romanæ Ecclesiæ hostes, tum contra Ordinum mendicantium persecutores, tum contra omnes, qui fallacis, mendacis, erroribus, vel alio quocumque modo illam vitare et denigrare attentant. Doctor Angelicus, sicut et D. Paulus, nunquam contra, verum semper pro veritate stetit: *non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate* (2 Cor. 13, 8). Non stetit contra veritatem D. Thomas, cum nullo modo fallax, fabulosa, mendax, erronea aut erroris suspecta fuerit ejus doctrina. Semper pro veritate stetit, quia eam ab omnibus impugnatoribus ejus strenue defendit. Impugnabant veritatem idololatræ inanium deorum multipliciter admittentes: pro veritate stetit D. Thomas paganorum deliramenta detegens et in præclaro volumine, quod contra Gentiles composuit, pluralitatem deorum impossibilem demonstrans. Impugnare veritatem philosophi, qui fallacis et sophisticis suis ratiocinationibus populos multos in errorem adduxerunt: pro veritate contra illos stetit D. Thomas, qui eorum nodos solvit, fallacias aperuit, mendacia manifestavit et philosophiam his omnibus maculis purgatam, necnon ita sanctam et subtilem composuit, ut *philoso-*

plus christianus vel *Aristoteles baptismate regeneratus* merito appelletur. Veritatem impugnaverat Marcion, quem Tertullianus *veritatis interfectorem* vocat (*de carne Chr.*); simul cum eo illam impugnaverant omnes hæretici, illamque usque ad mundi finem impugnare non desinent; pro veritate adversus illos stetit D. Thomas, illamque ita protexit, ut innumeros hæreticos debellaverit, *Tolle Thomam et dissipabo Ecclesiam*, inquebat hæreticus Bucerus; eum et omnes hæretici tollere, ejusque doctrinam annihilare optarent. Verumtamen in æternum vivet hic veritatis protector, ejusque scriptis semper protegetur veritas contra Arium, cum demonstrat Filium æterno Patri esse consubstantialem; contra Macedonium, dum probat Spiritum Sanctum vere esse Deum; contra Manichæos, cum unicum esse primum omnium rerum principium fortissimis argumentis convincit, et tandem contra Nestorium, Lutherum, Calvinum, ac omnes penitus hæreticos, quorum perversa dogmata gravissimis rationibus destruit et obliterat. Unde sicut de Ismaele dicitur quod *manus ejus contra omnes* (Gen. 16, 12), ita et D. Thomæ manus contra Gentiles, schismaticos, hæreticos et omnes veritatis impugnatores exitere, eamque adversus omnes eorum ictus fortiter protexit; fuit ergo D. Thomas plenus veritate, *ac etiam plenus sanctitate*.

III PARS.

Sanctus Thomas fuit plenus sanctitate.

Ut quantum sanctitate plenus fuerit Doctor Angelicus, notum facere valeamus, totum vite ejus decursum non perustrabo breviter ostendam quam sanctus extiterit 1. in prædicationibus suis; 2. in orationibus suis; 3. in regularibus exercitiis suis.

1. De Ordine Prædicatorum et præstantissimus prædicator erat D. Thomas, qui longe alius erat ab iis concionatoribus, qui aliud prædicant et aliud faciunt: *qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mechandum, mecharis* (ad Rom. 2).

Non fuit similis fabricæ arcæ Noë, qui ut ait D. Augustinus, *aliis ubi eaderent præsterunt et ipsi diluvio perierunt* (ser. 6 de Epiph.). Ipse fuit prædicator sanctissimus, qui ea operabatur quæ faciendâ prædicabat et qui sanctitatem suarum prædicationum sanctitate suorum operum confirmabat. Si adversus avaritiam verbis prædicabat, adversus eam prædicabat et operibus, dum nil terrenum, ac solum Deum possidere optabat: *nihil præter te, Domine*. Si de non ambiendis mundi honoribus et dignitatibus concionabatur, sciebant omnes, quod et ipsi sibi a summo Pontifice oblatum archiepiscopatum neapolitanum, necnon alias quæcunque Ecclesiæ dignitates recusasset. Cum aliis semel jejunandum esse prædicabat, centies ipse jejunabat; timebat Dei judicia et inferni supplicia, quæ aliis timenda suadebat: continue laborabat pro assequenda beatitudine, pro qua obtinenda laborandum esse clamabat: erat tandem sanctissimus concionator, qui ea quæ aliis faciendâ docebat, et ipse præstabat, imo et longe plura perficiebat. Quam prædicationum ejus sanctitatem Deus miraculo manifestavit: sic enim de eo legitur in Breviario Romano; collationes Patrum assidue pervolutabat, nec tamen a prædicatione divini verbi desistebat: quod cum faceret per octavam Paschæ in Basilica sancti Petri, mulierem quæ ejus fimbriam tetigerat, a fluxu sanguinis liberavit. O prædicatorem vere sanctissimum! cujus sanctitas in ejus prædicationibus eluxit, *ac etiam in ejus orationibus*.

2. Doctor hic Angelicus indesinenter orationi vacabat et præcipue antequam prædicationi, lectioni aut scriptioni librorum incumbere: *nunquam se scriptioni, aut lectioni dedit, nisi post orationem*. Legerat haud dubie præclara hæc melliflui Bernardi verba: *quod tuum est spargis et perdis, si prius quam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere; quamobrem si sapis, concham te exhibebis, non canalem; hic siquidem pene simul recipit et refundit; illa vero donec impleatur expectat et sic quod superabundat, sine suo damno communicat*. Non enim D. Thomas canalem se exhibebat; antequam legendo, scribendo et prædicando

se diffunderet, velut concham in oratione se replebat; unde non semel sodali suo Reginaldo dixit, *quidquid sciret, non tam studio, aut labore peperisse, quam divinitus in oratione accepisse*. Nec censendum, eum in oratione segnem fuisse et tepidum; in ejus enim meditatione exardescerebat ignis, et nonnunquam in extasim ita raptabatur, ut totaliter insensibilis evaderet; et aliquando in extasim raptus candela accensa illius digitos combussit, quin aliquid senserit. Altera die cum fistula, qua gravabatur, ignita applicanda essent cauteria, brevi antequam hæc fieret operatio, in extasim raptus est et cauteria non sensit. Tales extases ita illi faciles erant et familiares, ut non difficilium illi foret in extasim rapti, quam aliis sit difficile claudere vel aperire oculos: *ita erat in sua potestate, sicut in tua est claudere oculos vel aperire*, inquit S. Vincentius Ferrerius; et, ut refert idem sanctus, interdum D. Thomas extra se raptus tribus diebus integris permansit. Imo et dum oraret in Ecclesia, aliquoties visus est ex fervore spiritus a terra elevatus. Ecce virum sanctissimum in orationibus suis, *ac etiam in suis regularibus exercitiis*.

3. Breve perfectionis regulam omnes religiosos docet Thomas a Kempis, dicens: *hæc brevis regula maneat in memoria tua: fuge, tace, quiesce, ama nesciri, discere mori, luge præterita, sperne presentia* (Dial. Nativ., 2, 3). Hanc regulam perfecte calluit et servavit Doctor Angelicus; et insuper omnia, etiam minima vite regularis exercitia adamussim custodivit. Probe noverat sanctus Doctor, quod *si illa quæ bases sunt et fundamenta totius regularis discipline, exacte non fuerint observata, totum corrumpat ædificium necesse est* (S. Cypr. sess. 25, 1). Quapropter a primis diebus quibus religionem est ingressus, regularibus exercitiis aprime vacavit et eorum observationi ad ultimum usque vite suæ terminum mordicus adhesit. Ab exordio vite religiosæ abstinentias, jejunia, silentium et aliæ dominicanæ religionis exercitia exacte servavit et usque ad mortem a minima quaque eorum observantia non destitit. Unde *si vita monachi, qui secundum regulam vixerit, cruzæ est atque martyrium* (Jo. Thritem. adv. hæres., 2, 7),

Divi Thomæ vitam crucem continuam, et iuge martyrium fuisse nemo est qui ambigat, cum ipse et regulam quam sectatus est, et omnia regularis vitæ exercitia usque ad mortem quam perfectissime servaverit. *Signum sapientiæ est bene incipere, melius continuare et optime finire*, inquit S. Vincentius Ferrerius (ser. de S. Thoma); ipse autem Thomas fuit vir ille sanctus et sapiens, qui bene incepit, dum frustra renitentibus parentum conatibus, qui omnem moverunt lapidem, ut eum a religione avocarent, ipse firmiter in sancto proposito stetit et durioribus vitæ religiosæ exercitiis se dedit. Ipse etiam melius est prosecutus, quia semper ivit de virtute in virtutem, et quo in religione factus est atate provectior, eo fuit regularis vitæ exercitiis addictior. Ipse tandem optime finivit, quia in vitæ regularis exacta et perfecta observatione usque in finem perseveravit, ejusque finem fuisse sanctum manifestavit Deus tum revelans ei mortis suæ diem, tum variis miraculis et prodigiis mortem ejus illustrans, quæ eum sanctitate plenum extitisse probarunt et divulgaverunt. Demiremur incomparabilem hunc virum, qui scientia, veritate et sanctitate plenus fuit, et itidem iisdem perfectionibus repleti ambiamus. *Divus Thomas* a Christo accepit scientiæ plenitudinem, cum habuerit *scientiam universalem sine confusione, profundam sine vanitate et utilem sine interesse*; conemur et nos sublimem hanc scientiam participare. *Divus Thomas* de plenitudine Christi accepit veritatem, cum veritatis *sponsus, magister et protector fuerit*; pro viribus et nos hujusce veritatis participes fieri contendamus. *D. Thomas* de plenitudine sanctitatis Christi accepit, quia in *prædicationibus, orationibus et exercitiis regularibus* sanctus fuit; hujus et nos sanctitatem pro viribus æmulemur. Dicit forte aliquis: tam altam scientiam assequi non valeo. Esto quidem; verum qui alta sapere nequit, crassæ saltem ignorantie tenebras a se expellat et salutis necessaria addiscere conetur. Dicit alius: veritatis magister et protector esse non possum. Esto, quod sic se res habeat; penes omnes tamen est veritatem desponsare, eique inseparabiliter adhærere; possunt omnes veritati ita conjungi, ut nihil falsum,

nihil erroneum unquam proferant; veritatem ergo quisque verum in sponsam eligat, ita quod ab eo voluntariis mendaciis nunquam separetur. Ac præsertim debet quisque cum D. Thoma repleti sanctitate. Elegit nos Deus, ut *essemus sancti et immaculati* (Ephes. 1, 4); non elegit nos, ut essemus pleni superbia, ira, avaritia, luxuria et omni vitiorum genere; atvero ut essemus omni sanctitate pleni, seu, ut explicat Doctor Angelicus, *elegit nos, ut essemus sancti virtutibus et immaculati a vitis*. Jam heu! plerique hominum non sanctitate, sed vitio replentur; plerique habentur similes iis, quos D. Paulus dicit esse *repletos iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia; plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate* (Rom. 1, 29). O quales plenitudines! hi quidem non erunt in *plenitudine sanctorum* (Eccli. 24, 17); in plenitudine damnatorum scribentur et nisi corda sua effundant, malitiamque, qua pleni sunt evomant, cum damnatis æternam cruciabuntur. Effundite ergo corda vestra; omnia a vobis peccata expellite et repleamini humilitate, benignitate, patientia et omni sanctitate, ut cum Doctore Angelico æternam felicitatem assequi valeatis. *Amen.*

DE SANCTO JOSEPH

CONCIO PRIMA.

Pater tuus et ego dolentes querebamus te (Luc. 2, 48).

De Philippo Macedonum rege refert Sabellius, quod cum eximius quidam orator elogium ejus conficere suscepisset, totam laudum illius segetem ex hoc uno sumpsit, quod Magni pater esset Alexandri: *hoc unum dixisse sufficit, filium te habuisse Alexandrum*. Amplam quidem laudum materiam desu-